

Den svenska modellen och den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken

Den nordiska arbetsmarknadsmodellen har visat sig ge gynnsamma utfall vad gäller sysselsättning, produktivitet, jämlikhet och öppenhet för internationell handel. Den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken bygger vidare på den svenska och nordiska modellen. Starka fackliga organisationer och omfattande kollektivavtalsäckning, kombinerat med offentliga investeringar i arbetskraftsdeltagande och omställning, är en effektiv modell. Den borgerliga regeringens sysselsättningspolitik saknar en helhetssyn på arbetsmarknadens funktionssätt. På sikt kommer denna politik att undergräva den svenska modellen, vilket innebär stora risker för sämre utfall. Målen för sysselsättningspolitiken bör vara högre sysselsättning, lägre jämviktsarbetslöshet och högre produktivitetstillväxt. Centrala faktorer för att nå målen är en välfungerande lönebildning, lägre trösklar för inträdet på arbetsmarknaden, höjd utbildningskvalitet, en kunskapslinje i arbetsmarknadspolitik och bättre villkor för små och medelstora företag.

THOMAS ÖSTROS

är ekonomie licentiat i nationalekonomi och Socialdemokraternas ekonomisk-politiska talesperson. Han tackar Torbjörn Hållö, Daniel Lind, Annelie Roswall Ljunggren, Ola Pettersson, Per Sonnerby och Sebastian de Toro för synpunkter på manuset. thomas.ostros@riksdagen.se

Full sysselsättning har alltid varit målet för den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken. En hög sysselsättningsgrad skapar frihet för individer att försörja sig på eget arbete. Hög sysselsättning skapar också jämlikhet – det är i huvudsak arbete som finansierar de välfärdstjänster som fördelas efter behov.

En kontinuerlig höjning av produktiviteten är grunden för långsiktig tillväxt och reallöneökningar. En hög produktivitet skapar också förutsättningar för människor att växa med sitt arbete och gör därmed arbetslivet långsiktigt mer attraktivt. Produktivitet är tillämpningen av kunskap och nya innovationer. Produktivitetstillväxt främjas kraftigt av ekonomisk öppenhet, dvs öppenhet mot andra länder och mot ny teknik. Konkurrens och öppenhet ger nya idéer och möjlighet att bättre utnyttja komparativa fördelar.

Den svenska socialdemokratin har traditionellt varit pådrivande för frihandel. När den första stora socialdemokratiska demonstrationen genomfördes i Stockholm 1886 samlades 10 000 deltagare för att demonstrera mot tullarna. Men den svenska och nordiska arbetarrörelsens frihandelsvänliga hållning kan inte bara förklaras med tradition och inte heller bara med internationell solidaritet.

Jag är övertygad om att uppslutningen bakom öppenhet, frihandel och teknisk omvandling i Sverige i grunden handlar om att vi har en rättvis samhällsmodell som hänger samman. Den som förlorar jobbet till följd av den internationella konkurrens eller den tekniska strukturomvandling som är

öppenhetens direkta konsekvenser har en god möjlighet att snabbt komma tillbaka i arbete. Den politiska slutsats socialdemokraterna drar är att ett brett stöd för öppenhet, innovation och förändring kräver en kunskapslinje i utbildnings- och arbetsmarknadspolitik och att medborgarna delar risker genom att de som råkar i svårigheter erbjuds stöd – det som internationellt ofta kallas sociala broar.¹

1. Välfärdens finansiering

Eftersom välfärdens finansiering är så intimt knuten till sysselsättningspolitiken kan det vara värt att redogöra för den socialdemokratiska synen på utmaningarna för välfärdens långsiktiga utveckling.

Demografiska förändringar ger ökade kostnader framför allt i sjukvården. På längre sikt ser vi potentiellt mycket stora kostnadsökningar i vård och omsorg.² Samtidigt kommer en minskande andel av befolkningen att vara i arbetsför ålder. Att upprätthålla tillräckliga skatteintäkter i förhållande till kostnadsutvecklingen i den offentligt finansierade välfärden är den centrala utmaningen. Det råder konsensus om att ett stort antal arbetade timmar i ekonomin kommer att vara avgörande för den offentliga sektorns långsiktiga finansiering.³ Det kommer att vara svårt, för att inte säga omöjligt, att förena kvalitet i välfärden med en kraftig minskning av skattekvoten. Jag menar att vi som värnar en god offentlig välfärd måste vara ärliga mot medborgarna – det finns inte utrymme för stora skattesänkningar. Det är talande att de senaste långtidsutredningarna inte alls diskuterar om breda skattesänkningar genom dynamiska effekter skulle öka resurserna till den offentliga välfärden.

Samtidigt finns ett stort behov av kvalitets- och produktivitet utveckling i den offentliga sektorn. Utrymme måste ges till personalens kreativitet och innovationer i den offentliga sektorn. En sådan utveckling stärks av en modern arbetsplatsorganisation som erbjuder de anställda heltidstjänster. På så sätt stärks även arbetslust, arbetsutbud och sysselsättning. Därför har vi socialdemokrater föreslagit en innovations- och produktivitetsdelegation som ska hjälpa till att höja kvaliteten och effektiviteten i välfärden, inte minst genom att bättre ta tillvara goda idéer och medarbetarnas engagemang. Vi har också lagt förslag om stöd till kommunerna för att omorganisera arbetsplatserna och erbjuda fler heltidstjänster.

2. Sysselsättningspolitiska modeller

För de flesta läsare av *Ekonomisk Debatt* är det känt att den internationella diskussionen kring arbetsmarknadsmodeller och ekonomisk utveckling i

¹ I Sverige är dock termen mindre vanlig. Kanske beror det på att de flesta av oss ser dem som en så naturlig del av den svenska modellen.

² En översiktlig diskussion av den långsiktiga utvecklingen av efterfrågan på sjukvård, socialt skydd och utbildning finns exempelvis i Konjunkturinstitutet (2009).

³ Se t ex de senaste långtidsutredningarna SOU 2004:19 och SOU 2008:108.

	Sverige	Danmark	EU
Kollektivavtalsäckning, 2000–04	92 %	83 %	66 %
Grad av centraliserade förhandlingar, 2000–04	56 %	54 %	34 %
Barnomsorgsavgift, andel av lön, 2004	5 %	8 %	14 %
Arbetsmarknadsutbildning, andel av BNP, 2006	0,33 %	0,43 %	0,20 %

Tabell 1
Mått över arbetsmarknadsinstitutioner i Sverige, Danmark och EU

Källor: EIRO (2007), OECD (2008a) och Eurostat Database.

de rika länderna (motsvarande Västeuropa och Nordamerika) ofta rör sig kring tre modeller (se t ex kapitel 6 i OECD 2006). Man talar om *den nordiska modellen* som karakteriseras av starka fackförbund, hög täckningsgrad för kollektivavtal, samt relativt höga skatter och en relativt hög grad av offentliga ingripanden på arbetsmarknadens utbudssida. Den kontrasterar mot *den kontinentaleuropeiska modellen* med mindre fackförbund och lägre kollektivavtalsäckning, medelhöga skatter och en relativt hög grad av offentliga ingripanden på arbetsmarknadens efterfrågesida. Den tredje modellen är *den anglosaxiska* med mindre betydelse för såväl fackförbund och kollektivavtal som offentliga ingripanden på arbetsmarknaden.

Den nordiska modellens särdrag i ett europeiskt perspektiv framgår i tabell 1. Sverige och Danmark har betydligt högre kollektivavtalsäckning än EU-snittet (som omfattar alla tre modeller) och har mer centraliserade avtalsförhandlingar. Tabellen visar också mått på två av de mest direkta offentliga utbudsåtgärderna – subventionerad barnomsorg och arbetsmarknadsutbildning.

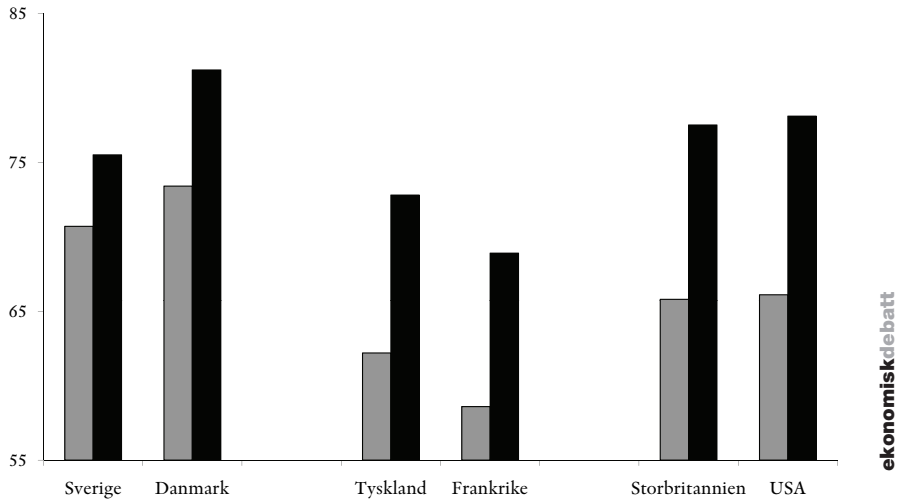
De tre modellerna visar olika utfall i termer av ekonomisk utveckling, som sammanfattas i figurerna 1-4. Den nordiska modellen visar på en hög sysselsättning för bägge könen, en hög grad av jämlikhet i inkomster efter skatt, en hög grad av social rörlighet, liksom en hög grad av internationell ekonomisk öppenhet. Den kontinentaleuropeiska modellen har låga sysselsättningsnivåer, särskilt för kvinnor, en medelstor jämlikhet och social rörlighet, samt en medelhög grad av internationell ekonomisk öppenhet. Den anglosaxiska modellen har en hög sysselsättningsnivå för män och medelhög för kvinnor, låg jämlikhet och social rörlighet, samt en medelhög grad av internationell ekonomisk öppenhet. Sysselsättningsmönstret är detsamma för dem med lägre utbildning.

Hur dessa utfall ska viktas mot varandra är givetvis en politisk värderingsfråga. Få ekonomer torde dock ifrågasätta att det rör sig om relevanta indikatorer som pekar på att den nordiska modellen är associerad med gynnsamma utfall.⁴

Flera studier har redovisat starka teoretiska argument för att det existerar ett samband mellan de ovan redovisade arbetsmarknadsinstitutioner

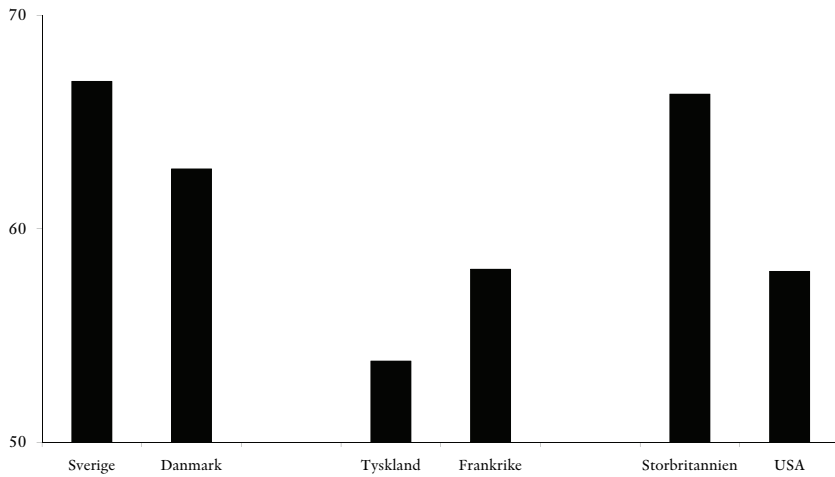
⁴ I debatten har ibland torgförts en hypotes att svenskar har extrema preferenser för jämlikhet. Det vederläggs dock bl a av Freeman m fl (2006), som tydligt visar att svenskar har ungefär samma preferenser som människor i andra utvecklade länder, med undantag för USA.

Figur 1
 Sysselsättningsgrad
 för kvinnor (grått)
 och män (svart),
 15–64 år, i procent
 år 2006

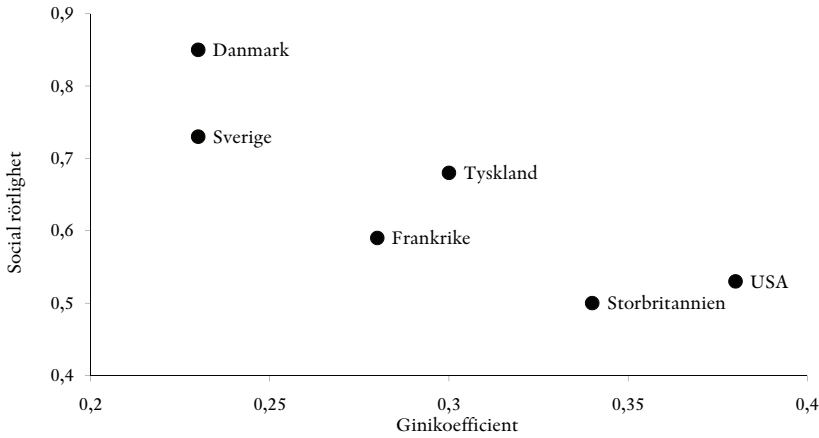
Källa: Eurostat Database.

Figur 2
 Sysselsättningsgrad
 bland personer utan
 avslutad gymnasieut-
 bildning, 25–64 år,
 i procent år 2007

Källa: OECD (2008e).

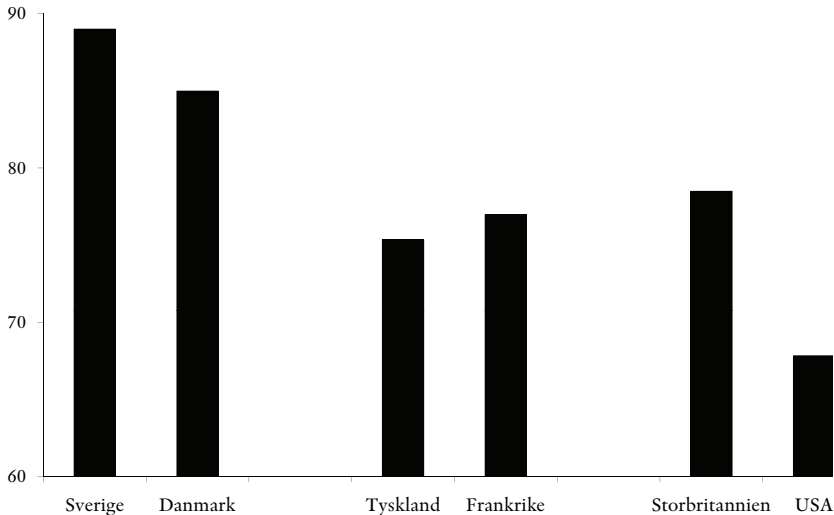
nera och det utfall vi ser (Agell och Lommerud 1992; Rodrik 1998; Agell 1999; Andersen m fl 2007). Den som vill argumentera för att centrala delar i arbetsmarknadsinstitutionerna kan förändras radikalt utan att det skulle få konsekvenser för utfallet i termer av sysselsättning, jämlikhet, social rörlighet och bejakande av ekonomisk omvandling måste vara beredd att axla bevisbördan. Det är en intellektuell utmaning som företrädare för den borgerliga regeringen tyvärr inte har antagit.

Figur 3
Ojämlikhet (x-axeln) och social rörlighet (y-axeln) i Sverige, Danmark, Tyskland, Frankrike, Storbritannien och USA år 2006

Anm: Ojämlikhet mäts som ginikoefficient för konsumtion på hushållsnivå och social rörlighet mäts som 1 – korrelation mellan fäders och söners inkomst.

Källa: OECD (2008b, 2008c).

Figur 4
Mått på ekonomisk globalisering i Sverige, Danmark, Tyskland, Frankrike, Storbritannien och USA år 2006

Källa: Dreher (2007).

3. Regeringens anglosaxiska experiment leder upp för Calmfors-Driffill-kurvan

Den centrala delen i regeringen Reinfeldts politik är ett försök att höja sysselsättningen genom att göra det mer lönsamt att arbeta, eller omvänt dyrare att studera, vara arbetslös, sjuk eller pensionär. Till empiriskt stöd för experimentet har man främst använt partiella jämviktsberäkningar av sysselsättningens elasticitet med avseende på skillnaden på lön och andra inkomster i andra länder, se t ex Borg (2005).

Om det är så att ökade skillnader mellan lön och andra inkomster vore den mest effektiva sysselsättningsåtgärden skulle vi ha kunnat observera stora skillnader i sysselsättning mellan Sverige och andra länder – till Sveriges nackdel. Vi har redan sett att detta inte är fallet, utan att Sverige och andra nordiska länder före 2006 hade högre sysselsättning än länder med lägre skatter och sämre ersättningar vid sjukdom och arbetslöshet. Vi har också sett att ökade skillnader mellan lön och andra inkomster är förenade med en lägre grad av jämlikhet – en jämlikhet som svenskar och människor i de flesta andra länder sätter högt.

Regeringen har reducerat den ekonomiska politiken till att enbart handla om omedelbara, första ordningens effekter av monetära incitament. Individens incitament är otvivelaktigt viktiga, men en ansvarsfull politik behöver tänka längre än så. Den långsiktiga politiken för fler jobb och ekonomisk utveckling måste ha en helhetssyn – och framför allt undvika misstag som riskerar att destabilisera ett i stort väl fungerande arbetsmarknadssystem.

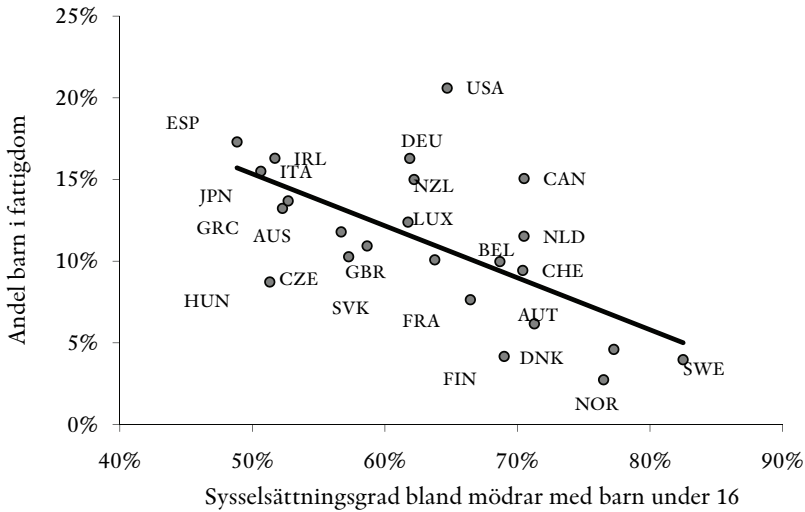
Experimentets skakiga empiriska grund och olyckliga utfall väcker flera intressanta policyfrågor.

4. Kan man generalisera resultat från Kontinentaleuropa och den engelskspråkiga världen till nordiska förhållanden?

Det svenska jobbskatteavdraget sägs ofta vara inspirerat av förebilder i USA och Storbritannien. Men att tro att det s k jobbskatteavdraget skulle ha effekter liknande exempelvis det amerikanska EITC (*Earned Income Tax Credit*) är att bortse från en rad relevanta skillnader i samhällssystem. De amerikanska bidrags- och skattereformerna på 1990-talet tog sikte på att öka arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor med barn. Men även *efter* de i hög grad framgångsrika amerikanska reformerna är sysselsättningsgraden bland svenska mödrar mycket högre än i USA (och i de flesta andra länder) – och barnfattigdomen mycket lägre (se figur 5).

Svenska kvinnor har länge haft helt andra möjligheter än kvinnor utanför Norden att söka och ta jobb. De viktigaste skillnaderna står att finna i barnomsorgens tillgänglighet, kvaliteten i det allmänna skolväsendet, skattesystemets utformning (främst särbeskattning) och generella ersättningsystem.⁵ Till detta kommer en aktiv arbetsmarknadspolitik som säkerställer att människor står till arbetsmarknadens förfogande (Finanspolitiska rådet 2010). Skattningar av olika åtgärders effekt kan inte utan vidare överföras mellan olika institutionella kontexter. Arbetsdeltagandelasticiteter som bygger på stora arbetskraftsreserver i länder med helt annan lönebildning, stor ojämlikhet och passiv arbetsmarknadspolitik, samt med

⁵ Lindert (2005) presenterar två förklaringar till att välfärdsstater presterar lika bra i termer av tillväxt som länder med låga skatter. Den första är att välfärdsstaterna är mer noggranna vid utformningen av skatte- och transfereringssystem, den andra att generella skatte- och transfereringssystem är mer tillväxtfrämjande än strängt behovsprövade bidrag och komplicerade skattekompromisser.

Figur 5
Sambandet mellan sysselsättning bland mödrar (x-axeln) och barnfattigdom (y-axeln) i OECD vid mitten av 2000-talet

Källa: OECD (2008b).

dyr och svårtillgänglig barnomsorg är inte realistiska att tillämpa på nordiska förhållanden.⁶

5. Vilken alternativkostnad har skattesänkningarna?

Det s k jobbskatteavdraget har jämfört med 2006 försvagat de offentliga finanserna med runt 70 miljarder årligen. Det fjärde steget som infördes i januari 2010 innebar att de personer som tjänar över 30 000 i månaden får ett sammantaget förvärvsavdrag på 1 750 kr i månaden i stället för 1 500.

Politiskt kan man förstås motivera en sådan åtgärd med att de som tjänar relativt bra måste få det bättre. Men det är en intressepolitik som har mycket lite med sysselsättning att göra. I arbetet för högre sysselsättning måste man se till alternativ användning av resurserna.

Den beslutsfattare som verkligen eftersträvar ökad sysselsättning måste fråga sig vilka åtgärder som har störst effekt. Att sänka skatten med ytterligare några hundralappar i de högsta inkomstskikten kan och ska ställas mot andra alternativ för att sänka trösklarna in till arbetsmarknaden och minska utslagningen. Det kan handla om att hjälpa fler med omskolning till bristyrken, att lägga större resurser på kvalitet i skola och högskola eller att stärka forskningen, för att ta några exempel från de socialdemokratiska och rödgröna budgetförslagen (Sahlin m fl 2009; Sahlin m fl 2010). Ett annat exempel är utvidgad barnomsorg på kvällar och helger – något som blir allt mer relevant när tjänstesektorn expanderar. Åtgärder för mer jämlik hälsa – en högre lägstanivå – bör också inkluderas i en bred sysselsättningspolitik.

⁶ Se bl a Henrekson (2010).

Regeringen har bl a skurit ner på den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Utöver behovet att finansiera det sk jobbskatteavdraget motiverades nedskärningarna med negativa utvärderingar av arbetsmarknadsutbildningen från 1990-talet. Men politiken omprövades inte när nya forskningsrön dök upp (de Luna m fl 2008), vilket också kritiserats av Finanspolitiska rådet (2009a). Den statliga utredning som kraftigt omvärderade synen på arbetsmarknadsutbildningens effekter (SOU 2007:112) tystades närmast ner.

6. Klarar den nordiska modellen radikalt försämrade omställningsmöjligheter?

För att finansiera skattesänkningar och öka skillnaderna mellan inkomst från lön och arbetslöshetsersättning har regeringen gjort omfattande försämringar av arbetslöshetsförsäkringen.

De mest centrala delarna är att göra försäkringen dyrare – främst för medlemmar i a-kassor med hög arbetslöshetsrisk – och att försämla ersättningen. Följderna har blivit precis de man kunde förutse: färre köpte den dyrare och sämlre försäkringen, en halv miljon fler människor stod med försörjningsstöd (socialbidrag) som enda skydd när konjunkturen föll och fackförbunden tappade hundratusentals medlemmar. Ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen är i dag sämlre än i flera jämförbara länder.

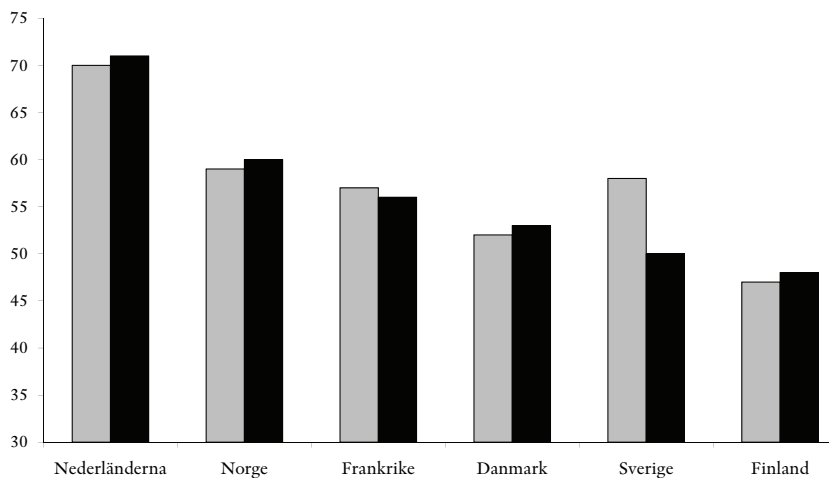
Om det okloka i att försvaga de automatiska stabilisatorerna genom att bidra till en omfattande utförsäkring inför ett stort konjunkturfall behöver inte mycket sägas. Finanspolitiska rådet (2008, 2009a) har lyft problemet såväl före som under krisen.

Men även bortsett från konjunkturpolitiken är det allvarligt att regeringen genom försämlringen av arbetslöshetsförsäkringen rubbar några av grunderna i den makroekonomiska strukturpolitiken – den ekonomiska öppenheten och den samordnade lönebildningen. De strandade huvudavtalsförhandlingarna och det uppsagda industriavtalet är oroande tecken på att Sverige är på väg bort från de senaste 12–15 årens positiva utveckling.

Både policystudier (exempelvis OECD 2006, 2008d) och akademisk forskning (Rodrik 1998; Agell 1999; Andersen m fl 2007; Mayda m fl 2007; Hays 2009) visar att den nordiska modellens öppenhet bygger på att en stark arbetslöshetsförsäkring och investeringar i aktiv arbetsmarknadspolitik diversifierar de individuella risker som globalisering, konkurrens och strukturuomvandling medför. Den produktiva effekten på individnivå av investeringar i omställning understryks också exempelvis av Nordlund (2010).

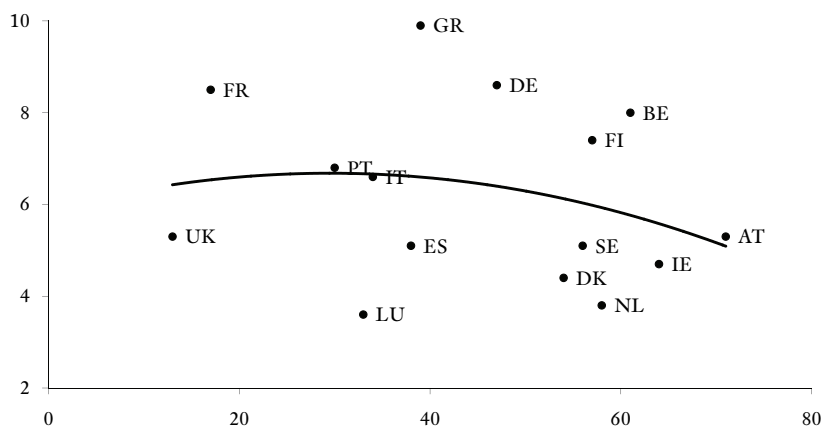
Den svenska lönebildningen har sedan mitten av 1990-talet fungerat mycket väl och har lett till höjda reallöner samtidigt som jämviktsarbetslösheten sjunkit (Konjunkturinstitutet 2008; Adolfsson m fl 2008). Stora fackförbund med omfattande avtalstäckning har tagit ett stort ansvar för

Figur 6
Arbetslöshetsförsäkrings-
ersättnings-
nivå i europeiska
länder, i procent av
en genomsnittslön i
industrin 2006 och
2009

Källa: TCO (2009).

Figur 7
Sambandet mellan
lönebildningens
centraliseringsgrad
(x-axeln) och jäm-
viktsarbetslöshet
(y-axeln) i EU15, i
procent 2006

Källa: OECD (2009) och EIRO (2007).

en samordnad och disciplinerad lönebildning. Ser man på sambandet mellan centraliseringsgrad och jämviktsarbetslöshet (figur 7) verkar det fortfarande finnas täckning för den inverterade U-kurva som presenterades av Calmfors och Driffill (1988). Bland annat lyfter OECD (2006) åter fram Calmfors och Driffills resultat att en hög grad av koordinerade löneförhandlingar kan stödja en välfungerande lönebildning, medan en medelhög leder till sämre utfall.

Det finns inget skäl att tro att den svenska öppenheten inför internationell handel och teknisk utveckling skulle vara oberoende av de investeringar som görs i arbetslösas försörjning och omskolning. Det är inte sannolikt att den svenska samförståndsandan skulle överleva om fackförbundens medlemstal, och därmed kollektivavtalens legitimitet, skulle fortsätta att sjunka. Om inte utvecklingen vänds riskerar vi en stormig tid – till nackdel för konkurrenskraft, tillväxt och jämlikhet. Utsikten från toppen av Calmfors-Driffill-kurvan är inte vacker.

Sammanfattningsvis kan sägas att regeringens experiment för Sverige från den nordiska modellen i riktning mot en annan modell – med större ojämlikhet. Man får anta att regeringen strävar mot en anglosaxisk modell, snarare än mot en kontinentaleuropeisk modell med lägre sysselsättning, sämre arbetsmarknadsrelationer och lågt förtroende för marknadsekonomiska lösningar. Men vägen till Anglosaxien kommer med all sannolikhet att vara lång, ojämn och krokig – och kan lika gärna visa sig leda i riktning mot Medelhavet.

7. Politik för ökad sysselsättning

Den socialdemokratiska politiken för ökad sysselsättning är en utbudspolitik med positiva förtecken. Att det finns incitament för människor att vilja delta i arbetskraften är ett nödvändigt men inte tillräckligt villkor för en hög sysselsättning. Individer måste också få det stöd som behövs för att de ska kunna delta på en arbetsmarknad med allt högre produktivetskrav.

Ett tänkbart alternativ är att etablera en bred låglönemarknad. Av exempelvis Finanspolitiska rådets analyser (2009a, 2009b, 2010) att döma verkar det vara den väg regeringen vill vandra. Löntagarna ska genom ökade skillnader mellan lön och andra inkomster förmås hålla nere sina löneanspråk.⁷

Vi socialdemokrater har inte valt låglönevägen, av flera skäl. Ett viktigt skäl är att det kommer att vara mycket svårt – för att inte säga omöjligt – för löntagare i Sverige att lönekonkurrera i de sektorer som handlas internationellt. Dit hör allt större delar av tjänstesektorn. Internationella erfarenheter talar dessutom för att många människor kommer att fastna i låglönearbete och därmed i mycket låg utsträckning, eller inte alls, få del av den framtida produktivetsutvecklingen.⁸ Slutligen måste arbetslivet kunna erbjuda villkor som upplevs som mänskliga och stimulerande. En platt karriär inom låglönesektorn kommer för många att ha en högst begränsad attraktivitet som alternativ till passivitet eller rentav illegal verksamhet. Deltagande på arbetsmarknaden stimuleras genom rimliga lägstalöner, samtidigt som inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringarna uppmuntrar rörlighet och lönekarriär.

Den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken vilar på makroökono-

⁷ Att jobbskatteavdrag och sänkta ersättningar skulle vara en framkomlig väg ifrågasätts dock exempelvis av Henrekson (2010).

⁸ Lind (2009) beskriver exempelvis hur gapet mellan produktivetsutvecklingen och medianinkomsten ökat i över tre decennier.

misk stabilitet. Stabila statsfinanser med långsiktiga överskott är en självklarhet för en socialdemokratiskt ledd regering. Sunda offentliga finanser är en förutsättning för uthållig tillväxt och stabil välfärd. Överskottsmål och utgiftstak är centrala styrinstrument för budgetpolitiken. Den oberoende Riksbanken och den välorganiserade arbetsmarknaden har gett Sverige låg inflation sedan slutet av 1990-talet. Det penningpolitiska ramverket, med prisstabilitet som den övergripande uppgiften för penningpolitiken, ska ligga fast.

Fokus i sysselsättningspolitiken kommer att ligga på hög sysselsättning och sänkt jämviktsarbetslöshet. Jag ser fyra punkter som särskilt centrala områden.

Sverige behöver en välfungerande lönebildning. Den lägre grad av fackanslutning vi ser som ett resultat av den försämrade arbetslöshetsförsäkring kommer att öka inflationstrycket. En reparerad arbetslöshetsförsäkring är ett viktigt instrument för att återskapa en välorganiserad arbetsmarknad med jämbördiga parter.

Sverige behöver sänka trösklarna in på arbetsmarknaden. Viktiga insatser på detta område kommer att vara (i) en moderniserad och effektiviserad integrationspolitik, (ii) en ökad politisk prioritering av barnomsorg utanför kontorstid, (iii) stimulans av program för heltid i kvinnodominerade sektorer, samt (iv) riktade stöd för att personer långt från arbetsmarknaden, eller med begränsad arbetskaper, ska kunna delta på arbetsmarknaden efter sin förmåga.

Sverige behöver göra verklighet av det livslånga lärandet. Förskola, grundskola, gymnasieskola, högskola och yrkesutbildning ska alla hålla en hög kvalitet och ha ett brett deltagande. En viktig kvalitetsaspekt för gymnasiet, högskolan och den kvalificerade yrkesutbildningen är kopplingen till arbetslivet, vilken måste förbättras. I detta sammanhang ska också tillgången på högkvalitativ arbetsmarknadsutbildning ses.

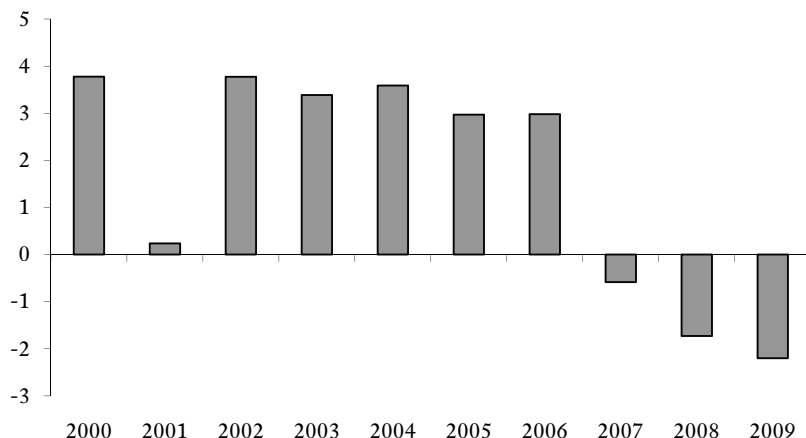
Sverige behöver en aktiv arbetsmarknadspolitik också för att hålla uppe arbetsutbudet i snäv mening. En bärande del i den svenska modellen är att den aktiva arbetsmarknadspolitik säkerställer att människor står till arbetsmarknadens förfogande (Finanspolitiska rådet 2010). Kontrollfunktionen i de arbetsmarknadspolitiska instrumenten bidrar till en stram ordning i arbetslöshetsförsäkringen.

Till detta kommer en genomtänkt politik för att underlätta strukturomvandlingen och bidra till en högre produktivitet i svensk ekonomi. Rehn-Meidner-modellen må ha några år på nacken, men en aktiv strukturomvandlingspolitik, där lönebildningen spelar en roll och driver på för produktivitetens utveckling, är central för att konkurrenskraften ska upprätthållas.

8. Politik för ökad produktivitet

Till följd av krisen står Sverige liksom resten av världen mitt uppe i en stor strukturomvandling. Och omvandlingstrycket i svensk ekonomi ska också

Figur 8
Produktivitet i Sveriges näringsliv under 2000-talet, procent per år

Källa: Konjunkturinstitutet (2010).

fortsatt vara högt. En lågproduktivitetstväg kommer inte att kunna bära den svenska eller nordiska modellen, av redan redovisade skäl.

Men den svenska produktivitetstutvecklingen inger en viss oro. Under tre år i rad – 2007 till 2009 – har produktivitetstutvecklingen varit negativ. Regeringens prognoser tyder på en fortsatt svag utveckling under de kommande åren (Proposition 2009/10:100).

Sveriges väg måste i stället vara en högförädlings- och produktivitetstväg. Som jag ser det förutsätter det förstärkningar inom fem områden:

För det första behövs ett nytt samarbetsklimat där näringsliv, löntagare och regering samarbetar för att stärka Sveriges konkurrenskraft. Företagens möjlighet till förnyelse ska värnas – liksom arbetskraftens rätt till omskolning. Ett brett stöd för strukturomvandling kräver att det inte är katastrof att bli arbetslös – vare sig på kort eller lång sikt. Globaliseringens och konkurrensens tillfälliga förlorare ska skyddas på ett sätt som bidrar till produktivitet och sysselsättning – och gör förlorarna just tillfälliga.

För det andra har det livslånga lärandet en självklar roll att spela även här. Den svenska arbetskraften har en hög kunskapsnivå med en låg spridning. Den höga lägstanivån är en viktig förklaring till de relativt jämlika lönerna (Björklund m fl 2003). Höjd kvalitet och fortsatt god tillgänglighet i utbildningssystemet är lika viktigt för den långsiktiga produktivitetstutvecklingen som det är för sysselsättningen.

För det tredje behövs – särskilt i faser av omfattande strukturomvandling – förstärkta insatser för att slussa människor från branscher på nedgående till framtidens jobb, vilket ofta kräver att individer flyttar geografiskt samtidigt som de byter yrke. En matchning som stärker produktivitet och sysselsättning förutsätter en aktiv arbetsmarknadspolitik och en stark arbetslöshetsförsäkring.

För det fjärde måste den tillämpade forskningen vara en hörnpelare i ekonomins utveckling. I ett litet land som Sverige måste alla krafter tas till-

vara. Vi vill utveckla svenska framtidsbranscher genom strategiska utvecklingsprogram. I det sammanhanget ser jag en rad tjänstesektorer som viktiga. Samtidigt kommer också i framtiden den högförädlade industrin att vara en ryggrad i ekonomin, inte minst eftersom samspelet mellan industrin och tjänstesektorn blir starkare och de exakta gränserna allt mer otydliga.

För det femte behöver det bli lättare för entreprenörer att starta och få tag i kapital, att anställa, expandera och exportera. Vi vill stödja entreprenörskap och expansion med ett brett paket, omfattande en sänkning av arbetsgivaravgifterna, förbättrad tillgång på riskkapital, förenklad administration och stöd till internationalisering. Sänkningen av arbetsgivaravgifter riktas främst till småföretag och omfattar 2 miljarder 2011 och 6 miljarder 2012.

9. Avslutning

Den socialdemokratiska politiken strävar efter full sysselsättning. Hög tillväxt och ett arbetsliv som får människor att växa förutsätter ett brett stöd för hög produktivitet och stor ekonomisk öppenhet. Den nordiska arbetsmarknadsmodellen har varit den mest framgångsrika för att kombinera ekonomisk öppenhet med sysselsättning, jämlikhet och social rörlighet.

Det kommande valet blir därför ett vägval. På ena sidan står ett alternativ som vill bygga vidare på den svenska och nordiska modellens framgångsrika väg. På den andra ett fortsatt experiment som leder oss bort från samma modell. Jag är övertygad om att det bästa sättet för Sverige att förbereda sig för 2010-talet är investeringar i den nordiska modellen med öppenhet, riskfördelning och en stark kunskapslinje. Det är så vi bygger Sverige starkt, ekonomiskt och socialt.

Agell, J och K E Lommerud (1992), "Union Egalitarianism as Income Insurance", *Economica*, vol 59, s 295-310.

Agell, J (1999), "On the Benefits from Rigid Labour Markets: Norms, Market Failures, and Social Insurance", *Economic Journal*, vol 109, s 143-164.

Andersen, T M m fl (2007), *The Nordic Model: Embracing Globalization and Sharing Risks*, ETLA, Helsingfors.

Björklund, A, P-A Edin, P Fredriksson och A B Krueger (2003), *Den svenska skolan – effektiv och jämlik?*, Välfärdspolitiska rådets rapport 2003, SNS Förlag, Stockholm.

Borg, A (2005), "Sänkta ersättningar, löner och sysselsättning", *Ekonomisk Debatt*, årg 33, nr 6, s 34-42.

Calmfors, L och J Driffill (1988), "Bargaining Structure, Corporatism and Macroeconomic Performance", *Economic Policy*, vol 3, s 13-61.

Dreher, A (2007), "Does Globalization Affect Growth? Evidence from a New Index of Globalization", *Applied Economics*, vol 38, s 1091-1110.

EIRO (2007), *Industrial Relations Developments in Europe 2006*, Irland.

Eurostat Database, *LMP Expenditure by Type of Action* (summary tables).

Eurostat Database, *Employment Rate by Gender*.

Finanspolitiska rådet (2008), *Svensk finanspolitik 2008*, Finanspolitiska rådet, Stockholm.

Finanspolitiska rådet (2009a), *Svensk finanspolitik 2009*, Finanspolitiska rådet, Stockholm.

Finanspolitiska rådet (2009b), *Kommentarer till Budgetpropositionen för 2010*, Finanspolitiska rådet, Stockholm.

Finanspolitiska rådet (2010), *Svensk finanspolitik 2010*, Finanspolitiska rådet, Stockholm.

REFERENSER

- Freeman, R B, B Swedenborg och R Topel (red) (2006), *Att reformera välfärdsstaten – amerikanskt perspektiv på den svenska modellen (NBER-rapporten II)*, SNS Förlag, Stockholm.
- Hays, J C (2009), *Globalization and the New Politics of Embedded Liberalism*, Oxford University Press, Oxford.
- Henrekson, M (2010), ”Håller regeringens jobbstrategi?”, *Ekonomisk Debatt*, årg 38, nr 2, s 66-78.
- Konjunkturinstitutet (2008), *Lönebildningsrapporten 2008*, Konjunkturinstitutet, Stockholm.
- Konjunkturinstitutet (2009), *Konjunkturläget Mars 2009*, Konjunkturinstitutet, Stockholm.
- Konjunkturinstitutet (2010), *Konjunkturläget Mars 2010*, Konjunkturinstitutet, Stockholm.
- Lind, D (2009), *Mellan dröm och verklighet: Frihet och livschanser i framtidens Sverige*, Premiss förlag, Stockholm.
- Lindert, P H (2005), *Välfärdsstatens expansion: ekonomisk tillväxt och offentlig sektor under 200 år*, SNS Förlag, Stockholm.
- de Luna, X, A Forslund och L Liljeberg (2008), ”Effekter av yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning för deltagare under perioden 2002-2004”, IFAU Rapport 2008:1, Uppsala.
- Mayda, A M, K H O'Rourke och R Sinnott (2007), ”Risk, Government and Globalization: International Survey Evidence”, manuskript, Georgetown University.
- Nordlund, M (2010), *Long-term Unemployment Scarring and the Role of Labour Market Policies. The Case of Sweden in the 1990s*, doktorsavhandling, Sociologiska institutionen, Umeå universitet.
- OECD (2006), *OECD Employment Outlook – Boosting Jobs and Incomes*, OECD, Paris.
- OECD(2008a), *PF12: Childcare Support*, <http://www.oecd.org/dataoecd/52/11/42004407.pdf>.
- OECD (2008b), *Growing Unequal?*, OECD, Paris.
- OECD (2008c), *Education at a Glance 2008*, OECD, Paris.
- OECD (2008d), ”Embracing Globalisation in the 21st Century: A Dialogue on the Nordic Approach”, OECD, Paris, http://www.oecd.org/document/12/0,3343,en_2649_201185_40654476_1_1_1_1,00.html.
- OECD (2008e), *OECD Employment Outlook*.
- OECD (2009), ”What Drives the NAIRU? Evidence from a Panel of OECD Countries”, Economics Department Working Paper 649, OECD, Paris.
- Regeringens proposition (2009/10:100), *2010 års ekonomiska vårproposition*.
- Rodrik, D (1998), ”Why Do More Open Economies Have Bigger Governments?”, *Journal of Political Economy*, vol 106, s 997-1032.
- Sahlin, M, m fl (2009), ”Jobben först: Socialdemokraternas budgetmotion för 2010”, Motion 2009/10:Fi260.
- Sahlin, M, m fl (2010), ”Ny färdriktning: Fler jobb, grön omställning och mindre klyftor för hela Sverige”, Motion 2009/10:Fi15 med anledning av proposition 2009/10:100 2010 års ekonomiska vårproposition.
- SOU 2004:19, *Långtidsutredningen 2003/2004*.
- SOU 2007:112, *Nya förutsättningar för arbetsmarknadsutbildning*.
- SOU 2008:108, *Långtidsutredningen 2008*.
- TCO (2009), *Svensk a-kassa i strykkläss*, TCO, Stockholm.